

Bureau- en booronderzoek Berkelsingel (‘Hekkelmanshofje’) te Zutphen

(D. Kastelein, projectarcheoloog)

Algemene projectgegevens

Gemeente: Zutphen

Plaats: Zutphen

Toponiem: Berkelsingel 38a “Hekkelmanshofje”

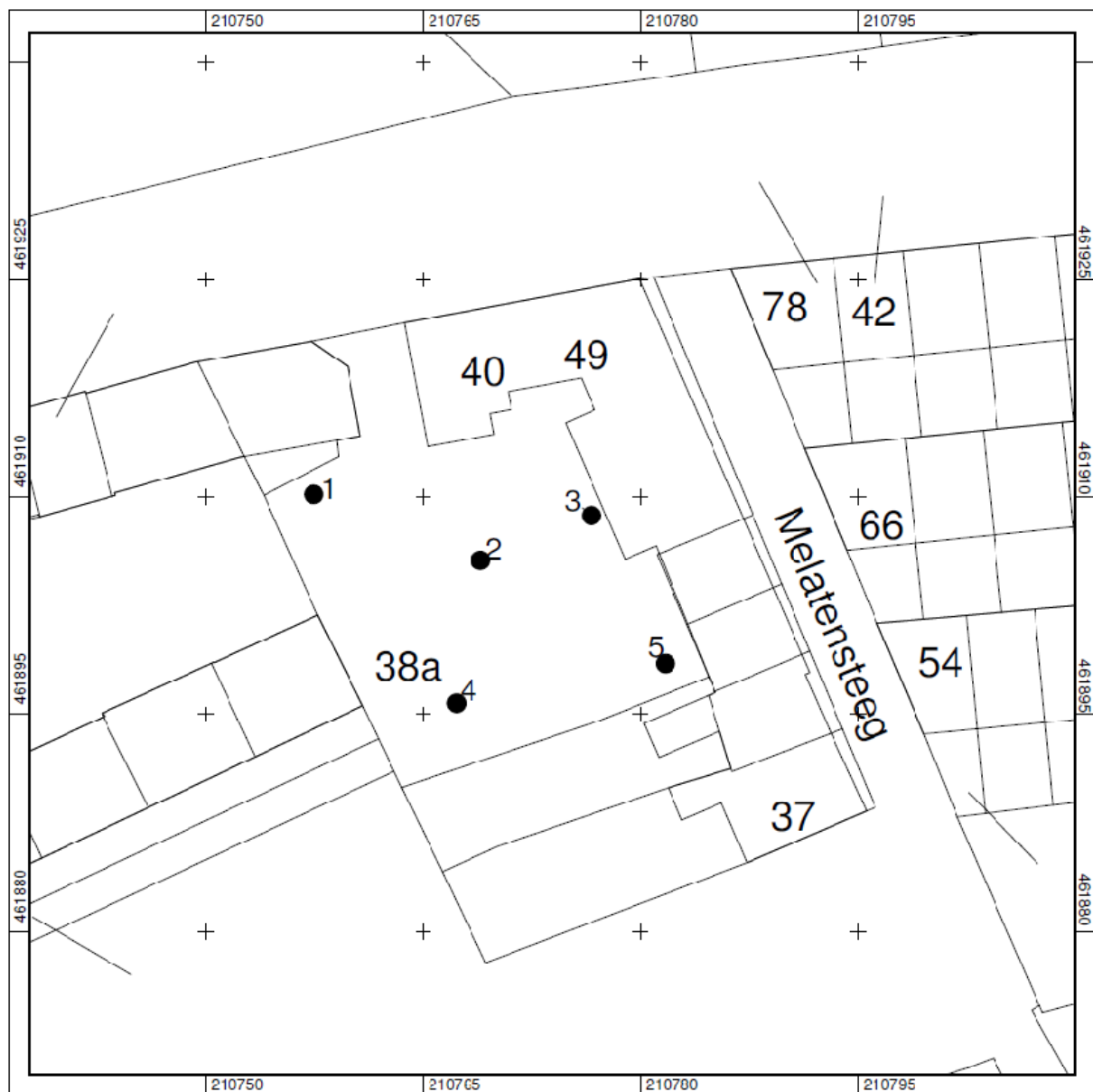
Code: BER 2012

Datum: 11-10-2012

Opdrachtgever: Ingenieursbureau Land

Projectleider: D. Kastelein MA

Redactie: drs. M. Groothedde

Afbeelding 1 De locatie van de boringen.

Inleiding

In verband met een bestemmingsplanwijziging in verband met voorgenomen nieuwbouw is een milieukundig bodemonderzoek uitgevoerd op het perceel Berkelsingel 38a, ook wel bekend als het Hekelmanshofje. De eigenaar, Sint Antony Groote Broederschap, vertegenwoordigd door het BOG, wil met de woningen een uitbreiding van het monumentale Ruitershofje realiseren en stedenbouwkundig aansluiten bij de planontwikkeling rond de Melatensteeg-Halvemaanstraat.

Het plangebied ligt in een gebied met een (hoge) archeologische waarde (bebouwde zone langs de Melatensteeg) en een geringe (middelhoge) archeologische waarde op de gemeentelijke archeologische waardenkaart. Die waarden zijn vertaald in het vigerende bestemmingsplan 'Spitaalstad' naar een dubbelbestemming. Aan deze dubbelbestemming zijn voorschriften verbonden die bepalen wanneer en onder welke voorwaarden bodemingrepen zijn toegestaan. Voor het gebied met een hoge archeologische waarde (oostdeel van het plangebied) geldt een vrijstelling van 5 m² vanaf een diepte van 50 cm – maaiveld, voor het westelijke deel geldt een vrijstelling vanaf 500 m² (bestemmingsplan) vanaf een diepte van 50 cm – maaiveld. Archeologisch vooronderzoek was dus gewenst om de archeologische waarden te concretiseren en tot een selectiebesluit te komen voor het plangebied.

Omwille van efficiëntie heeft een van de medewerkers van Archeologie Zutphen meegewerkt met de boringen en deze vanuit archeologisch oogpunt beschreven zodat een goede indruk verkregen kon worden van de archeologische potentie van het gebied. Doel van de archeologische component van het booronderzoek is het bepalen van de bodemopbouw in het gebied en om, indien mogelijk, vast te stellen of er archeologische resten in de ondergrond aanwezig kunnen zijn.

Voorts is gekeken naar de historie van het gebied om een uitspraak te kunnen doen over de potentie van het plangebied dat zich aan de Melatensteeg bevindt.

Historie

Het hofje is gelegen in de zogenaamde 'Spitaalstad', de laatste middeleeuwse stadsuitbreiding. In de 15^e eeuw werd dit gebied binnen de stadsmuren getrokken.¹ Op de kaart van Jacob van Deventer staat enige bebouwing weergegeven langs de Melatensteeg (zie afbeelding 2). Het onderzoeksgebied is gelegen binnen de rode cirkel. Deze kaart dateert van kort voor 1565. Het stadsdeel is tot ver in de 19^e eeuw nooit volledig overbouwd geraakt en heeft altijd een semi-agrarisch karakter gehouden. De huidige aangrenzende bebouwing van het Ruitershofje stamt volgens de gevelsteen uit 1898 en vormde

Afbeelding 2 De kaart van Van Deventer

een verplaatsing van het hofje van de Gasthuisstraat naar deze locatie. Op de hoek van de Melatensteeg staat een woonhuis uit de jaren 1930.

¹ Groothedde & Krijnen 2005, 35.

Bij de planontwikkeling zijn ook enkele adressen aan de Melatensteeg (41 e.v.) betrokken, die gesloopt zullen worden. Die locatie kon niet in dit veldonderzoek worden meegenomen omdat de bebouwing er nog staat. De kaart van Van Deventer geeft wel een indicatie dat langs deze straatwand tot in de 16^e eeuw bebouwing kan worden verwacht. Heel dichtbij, en wellicht ook nog binnen het plangebied, lag het middeleeuwse huis 'het Stuvnest'.² Op de kaarten na 1600 is bebouwing ter plaatse afwezig, maar er grenst direct aan het plangebied wel een gebouw op de locatie Melatensteeg 37-39³, dat mogelijk met het Stuvnest kan worden vereenzelvigd. Pas in de tweede helft van de 19^e eeuw is ook ter plaatse weer bebouwing aanwezig.⁴

Booronderzoek

Tijdens het milieukundig booronderzoek zijn vijf boringen gezet met behulp van een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De maximale boordiepte bedroeg ca 4,60 meter (boring 2). In alle boringen was de bovengrond verstoord tot een diepte van tenminste 65 cm (boring 5). Boring 3 kon ondanks herhaalde pogingen niet dieper gezet worden dan 65 cm beneden het maaiveld als gevolg van veel puin in de bodem. In alle overige boringen was vanaf ca. 90 cm diepte een donkergrijze laag zichtbaar met baksteenpuin, mortel en houtskool. Vermoedelijk betreft het de bovenkant van (vermoedelijk) een middeleeuws ophogingspakket. Blijkens de gegevens die verkregen zijn uit boring 5 gaat het om een tamelijk fors pakket. De ophogingen werden tot een diepte van 2,30 m onder het maaiveld aangetroffen. Daaronder bevonden zich de afzettingen van de Berkel. Deze bestonden afwisselend uit kleiige en zandige pakketten.

Vondstmateriaal

Tijdens het booronderzoek is het boorresidu onderzocht op archeologisch relevant vondstmateriaal. Daarbij moet met name gedacht worden aan scherven.

Er is echter geen daterend materiaal aangetroffen. Hieraan kunnen geen harde conclusies worden verbonden maar het is wel een indicatie dat de bewoningsdichtheid niet groot was. Het historisch kaartmateriaal suggereert dat ook voor wat betreft het binnenterrein.

Conclusie: het selectieadvies

Uit het booronderzoek is gebleken dat de archeologische bodemopbouw beneden 65 cm intact is en dat er zich in de ondergrond archeologische resten van bewoning kunnen bevinden. Omdat de bovengrond in recentere tijden echter geroerd is tot tenminste 65 cm beneden het maaiveld zouden eventuele voorgenomen bouwwerkzaamheden tot die diepte zonder beperkingen plaats kunnen vinden. Het op een dieper niveau voorkomen van middeleeuwse ophogingspakketten doet vermoeden dat het archeologisch potentieel op grotere diepte aanwezig is. Het enige dat in dit stadium niet kan worden aangetoond, is of er bewoningssporen op en onder de oudste (middeleeuwse) pakketten aanwezig zijn. Dat kan slechts worden aangetoond middels een proefsleuf in het hart van het plangebied, noord-zuid (haaks op het reliëf) gericht. Op de middeleeuwse lagen kunnen controlevlakken worden aangelegd om de aanwezigheid van bewoningssporen vast te stellen.

² Bestand 'Historisch Kadaster', versie 2007.

³ Kadastraal minuutplan 1823, kadastrale kaart 1832.

⁴ Kadastrale kaart 1878.

De nog bebouwde zone aan de Melatensteeg heeft op grond van historische gegevens een grotere archeologische potentie. Hier moet rekening worden gehouden met archeologisch onderzoek onder de recent verstoorde laag (de funderingsdiepte van het huidige pand en eventuele recente kelders). Het is aan te bevelen nader onderzoek te doen naar de aanlegdiepte van de fundering en de aanwezigheid van recente kelders.

Literatuur

Groothedde, M. & J. Krijnen, 2005. *Vestingstad Zutphen. Elf eeuwen versterken en verdedigen*, Zutphen

Boorstaten

Boorstaten Berkelsingel 38a

Boring 1

diepte -Mv

- 0 geel, zwaksiltig zand, matig grof, vleizand
- 10 donkergrijs, sterk siltig zand, matige hoeveelheid houtskool, enkele puinpartikels
- 40 bruingrijsgeel zand, recent verstoord
- 70 bruin, matig siltig zand, kechelsintels
- 80 donkergrijs matig siltig zand
- 90 donkergrijs matig siltig zand, resten bouwpuin
- 100 lichtgrijs zand, donkergrijs gevlekt, veel kalkmortel
- 120 donkergrijs sterk siltig zand, houtskool, bouwpuin
- 170 bruingrijs, matig siltig zand, houtskool, puin
- 200 grijsbruin, matig siltig zand,
- 230 einde boring

Boring 2

diepte -Mv

- 0 donkergrijs matig siltig zand, matig fijn, matig humeus, tuin
- 40 lichtgrijsbruin matig siltig zand, zeer grof , vulzand
- 90 donkergrijs sterksiltig zand,houtskool, koper? Slak
- 100 bruingrijs, sterk ziltig zand, houtskool
- 140 bruingrijs, sterk ziltig zand, houtskool, bouwpuin
- 150 bruin zwaksiltig zand
- 160 donkergrijs, sterk siltig zand, veel houtskool, bouwpuin, sintels
- 210 donkergrijs, sterk siltig zand, zeer veel houtskool, bouwpuin, sintels
- 230 lichtbruin sterk zandige klei, schoon
- 280 lichtbruin sterk siltig zand
- 320 lichtbruin, zwak siltig zand , matig grof, ijzervlekken, fluviatiel zand
- 380 grijs zwaksiltige klei, ijzervlekken
- 460 einde boring

Boring 3

diepte -Mv

- 0 bruin zand. Recent verstoord
- 10 donkergrijs, sterk siltig zand, bouwpuin, mortel.
- 65 ondoordringbaar puin, einde boring

Boring 4

diepte -Mv

- 0 donkerbruingrijs, matig siltig zand, matig humeus, tuin
- 10 lichtbruingeel zwaksiltig zand, matig grof, recente ophoging
- 70 bruingrijs, zwaksiltig zand, matig fijn, zwak humeus
- 90 donkergrijs, matig siltig zand, houtskool , veel puin, veel mortel
- 100 einde boring

Boring 5

diepte -Mv

- 0 lichtbruingeel, zwaksiltig zand, matig grof, recente ophoging
- 75 donkergrijs, matig siltig zand, houtskool , veel puin, veel mortel
- 100 einde boring